

Олена МОРОЗ,

orcid.org/0000-0002-1483-9136

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови в судноводінні
Херсонської державної морської академії
(Херсон, Україна) *alyona_moroz@ukr.net*

НАВЧАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

У статті описано навчальний компонент професійно орієнтованої комунікативної компетенції фахівців морської галузі. Встановлено, що іношомовна комунікативна компетенція є багатокомпонентним утворенням, а отже, аналіз її структури сприяє визначенню шляхів її формування та удосконалення. Виокремлення у структурі професійно орієнтованої комунікативної компетенції поряд з ядреними периферійними компонентами уможливає покращення рівня ефективності професійно орієнтованого спілкування серед фахівців морської галузі. Стверджується, що включення навчального компонента до структурного складу професійно орієнтованої комунікативної компетенції зумовлене необхідністю формування у курсантів/студентів навичок, що забезпечують швидкість та ефективність у пошуку інформації, здатність до критичного та компетентного її оцінювання, творчого використання даних для вирішення проблем, інтерпретації інформації і представлення різними способами, тобто здатність навчатися. Іноземна мова під час формування цього компонента розглядається як певний інструмент, який мовець використовує для здійснення тих чи інших функцій і, таким чином, має стосунок до розвитку всіх інших компетенцій мовця.

*У статті встановлено, що формування навчального компонента професійно орієнтованої комунікативної компетенції майбутніх фахівців морської галузі має відбуватися у двох ключових аспектах: самостійній організації навчальної діяльності та володінні уміннями спільної діяльності. Для пояснення першого аспекту визначено ролі викладача та курсантів/студентів у разі організації самостійного (студенто-орієнтованого) навчання та запропоновано організаційно-методичні прийоми формування навчального компонента через організацію самої роботи. Щодо реалізації другого аспекту формування навчального компонента професійно орієнтованої комунікативної компетенції встановлено, що важливим в організаційному плані є реалізація принципу взаємонавчання (*peer teaching*), а в методичному – залучення стратегій активного навчання. Доведено, що навчальний компонент забезпечить оволодіння курсантами елементарними навичками роботи з навчальними та довідковими матеріалами та дозволить самостійно здобувати, швидко осмислювати та критично оцінювати інформацію, стане основою ефективного і самостійного вивчення мов упродовж усього життя.*

Ключові слова: професійно орієнтована комунікативна компетенція, неперервна освіта, здатність навчатися, самоосвіта, саморозвиток, активне навчання.

Olena MOROZ,

orcid.org/0000-0002-1483-9136

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the English Language Department for Deck Officers
Kherson State Maritime Academy
(Kherson, Ukraine) *alyona_moroz@ukr.net*

LEARNING COMPONENT OF PROFESSIONALLY-ORIENTED COMMUNICATIVE COMPETENCY OF SEAFARERS

The article describes the learning component of the professionally-oriented communicative competency of seafarers. It is determined that the foreign language communicative competency is a multicomponent complex phenomenon and thus the analysis of its structure can provide for the determination of the ways to its formation and improvement. Distinguishing inside the professionally-oriented communicative competency structure both core and distal components enables the improvement of the professionally-oriented communication efficiency level among the maritime industry specialists. It is stated that the introduction of the learning component into the structure of the professionally-oriented communicative competency of seafarers can be explained by the necessity to form such students 'cadets' skills that will allow for the fast and effective information search, their ability to it's critical and competent assessment, to apply the obtained data for problem-solving in a creative manner, to interpret the information gained and present it in different ways, i.e. the ability to learn. A foreign language, while forming this distal component of the professionally-oriented communicative competency

structure, is viewed as a certain tool which is used by a speaker to perform the functions needed and, thus, it is related to the formation and development of all other speaker's competencies.

It is stated in the article that the formation of the learning component of the professionally-oriented communicative competency of future seafarers has to be carried out in two key aspects: the individual organization of the educational process and the ability to cooperate and interact with others. To explain the first aspect, it has been defined the roles of both teachers and cadets/students when organizing individual (student-centered) education and it also has been suggested the organizational and methodological strategies of the learning component formation by means of the individual work. As for the second aspect of the learning component formation application, it has been defined that the crucial point in organizational matter is the peer teaching principle implementation peer teaching, but when it comes to the methodological matter it is important to apply active learning strategies. It is proved that the learning component can provide for the mastering of the basic learning skills, how to work with the learning and reference materials, which, in turn, will enable cadets/students to independently gain, fast process and critically assess the information and will become profound grounds for the efficient and independent life-long language learning.

Key words: professionally-oriented communicative competency, life-long learning, ability to learn, self-education, self-development, active learning.

Постановка проблеми. Основний напрям державної політики України у сфері вищої освіти зумовлений її намірами щодо входження в європейський освітній простір. З цією метою здійснюється модернізація вищої школи України відповідно до вимог та положень Болонської декларації. Одним із важливих аспектів реформування вищої освіти визнається натеper необхідність удосконалення й підвищення рівня якості мовної освіти, оскільки це уможливить адаптацію до норм і стандартів європейського освітнього простору, мобільність, професійну конкуренцію, які мають місце лише за умови знання випускниками університетів іноземної мови та сформованих навичок комунікативної поведінки у відповідних ситуаціях академічного, професійного та повсякденного спілкування (Гришкова, 2007: 14–15). Формування комунікативної компетенції стає однією з найважливіших цілей професійної підготовки фахівців, оскільки система знань про особливості процесу спілкування та уміння здійснювати комунікацію дозволять фахівцю орієнтуватися у професійних ситуаціях, прогнозувати та координувати діяльність співробітників, вирішувати велику кількість професійних завдань тощо. Особливо це стосується професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі, адже, на наше глибоке переконання, рівень сформованості їхньої професійно орієнтованої комунікативної компетенції впливає не лише на успішність у професійній діяльності, а й зумовлює рівень безпеки та може коштувати життя. Надійність та ефективність роботи таких фахівців залежить від того, наскільки «адекватно й глибоко у загальній структурі їх предметно-технологічної компетентності іншомовна мовленнєва компонента» (Секрет, 2012: 54). Це зумовлене насамперед особливостями професії та міжнародним ринком праці мореплавців, а саме роботою у складі змішаних багатонаціональних екіпажів або

на іноземних суднах, де головним засобом професійного спілкування виступає іноземна мова (зокрема, англійська), а отже, формування професійно орієнтованої комунікативної компетенції (ПОКК) та готовності курсантів/студентів вищих морських навчальних закладів є важливою складовою частиною їхньої професійної підготовки. Погоджуючись із твердженням, що «іншомовна мовленнєва комунікативна компетенція є багатокомпонентним утворенням, яке включає декілька видів компетенцій» (Гришкова, 2007: 62), вважаємо, що розумінню сутності поняття ПОКК та шляхів її формування й удосконалення сприяє аналіз її структури.

Аналіз досліджень. Перші спроби виявити та описати структуру КК, охарактеризувати її структурні елементи, а також взаємозв'язки між ними зроблені ще в 70-х роках ХХ ст. Структура КК, репрезентована у «Проекті державного освітнього стандарту з іноземної мови» (1998 р.), вибудована на системному принципі та складається з трьох головних видів компетенції: мовленнєвої, мовної та соціокультурної, які, своєю чергою, також включають цілу низку компетенцій (Ніколаєва, 1998). Згодом Загальноєвропейські Рекомендації Ради Європи з мовної освіти започаткували новий підхід до навчання мови, відповідно до якого «знати мову – володіти і розвивати комунікативну компетенцію» (Ніколаєва, 2003: 101–108). Тобто йдеться про те, що знання мови не є самоціллю, важливішим є саме спілкування, мовленнєва дія та її наслідки. Проте без володіння певними лінгвістичними знаннями здійснення мовленнєвої було б неможливим, а отже, до складу КК, згідно з Рекомендаціями, слід віднести такі компоненти, як: 1) соціокультурна компетенція (це не лише знання особливостей тієї чи іншої країни і мови, а й здатність діяти у рамках цього суспільства); 2) мовленнєва компетенція (мовлення, аудіювання, читання, письмо); 3) прагматичні ком-

петенції: а) дискурсивні – це здатність керувати мовленням і структурувати його відповідно до теми; б) функціональні – здатність продукувати всі форми мовленнєвих висловлювань; в) компетенції інтеракції (Ніколаєва, 2003: 106). Ці складники забезпечують людині здатність діяти, застосовуючи специфічні лінгвістичні засоби, та реалізуються у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності (сприймання, продукція, інтеракція або медіація) (Секрет, 2012: 51).

Грунтуючись на зазначених нормативних положеннях, науковці продовжують вивчати сутність мовно-комунікативної компетенції та визначати її компоненти стосовно основної школи (А. Богуш, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Карман, О. Кучерук, Л. Мамчур, М. Пентиліук, Г. Шелехова, L. Vachman, M. Canale, A. Palmer, M. Swaine). Проте, оскільки у вищому навчальному закладі відбувається вже профільна (професійно орієнтована) іншомовна підготовка майбутніх фахівців, то і структура ПОКК може різнитися від структури КК, що її формують під час навчання у школі.

Отже, ґрунтовний аналіз наукового доробку свідчить про те, що вчені не дійшли єдності щодо структури КК та ПОКК, оскільки науковці, по-перше, спираються у своїх дослідженнях на різні підходи (лінгводидактичний, соціолінгвістичний, прагматичний, функціональний тощо), а по-друге, описують структуру КК для різних цільових груп і предметних сфер (Павленко, 2010: 64). Так, наприклад, О. Павленко здійснено аспекти аналізу компонентів комунікативної компетенції митників (Павленко, 2010), В. Смелікова здійснила спробу визначення компонентів професійно орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв (Смелікова, 2017), у дослідженні І. Секрет запропоновано уточнення компонентного складу іншомовної професійної компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів (Секрет, 2012) тощо.

Мета статті. Проведене наукове дослідження та власний багаторічний досвід викладання у вищому морському закладі освіти дозволив вибудувати структуру ПОКК фахівців морської галузі, у складі якої пропонуємо виділяти ядерні та периферійні компоненти (Мороз, 2020). Зважаючи на те, що ядерні компоненти були детально описані нами у попередніх публікаціях (Мороз, Бондаренко, 2020), метою цієї статті є загальна характеристика периферійних компонентів ПОКК мореплавців та детальний опис її навчального компонента.

Виклад основного матеріалу. Ядерні компоненти є мінімально необхідними складни-

ками ПОКК майбутніх фахівців морської галузі, які дозволяють виконувати посадові обов'язки на досить безпечному рівні. Проте для покращення рівня ефективності професійно орієнтованого спілкування серед фахівців морської галузі вважаємо за необхідне виокремити у структурі їх ПОКК декілька периферійних компонентів, які слугуватимуть вдосконаленню комунікативної компетенції майбутніх фахівців, зростанню їхнього професійного іміджу та уможливають їхній постійний саморозвиток та самовдосконалення в подальшій професійній діяльності, що є необхідною умовою реалізації принципів освіти протягом життя. До таких периферійних компонентів структури ПОКК майбутніх фахівців морської галузі у нашому дослідженні пропонуємо включити: *соціокультурний, навчальний та дискурсивний компоненти*.

Важливість включення *навчального компонента* до структурного складу ПОКК зумовлена необхідністю формування у курсантів/студентів не лише професійної компетенції, але і забезпечення формування та розвитку так званих «навичок XXI століття», до яких відносимо і навички, що забезпечують швидкість та ефективність у пошуку інформації, здатність до критичного та компетентного її оцінювання, творчого використання даних для вирішення проблем, інтерпретації інформації і представлення різними способами, тобто здатність навчатися. Цей компонент, на нашу думку, є суттєвим, оскільки у сучасному суспільстві, де все швидко змінюється, вкрай важливо не просто забезпечити майбутнього фахівця певним обсягом теоретичного знання, а розвинути його здатність та готовність самому оновлювати та генерувати нові знання протягом усього життя відповідно до мінливих обставин. Факт визнання Україною своєю стратегічною метою приєднання до Європейського та світового освітнього простору, а також приєднання нашої держави до Болонського процесу також вимагають від університетів орієнтування не на енциклопедичність знань студентів, а на формування у них таких здатностей, як уміння самостійно збирати, обробляти інформацію та спроможність ефективно її використовувати в процесі розв'язання життєвих та професійних ситуацій, прийняття рішень та самореалізації (Гришкова, 2007: 189).

Необхідність виділення навчального компонента ПОКК майбутніх фахівців зумовлена ключовими положеннями теорії неперервної освіти, яка визнається нами головним принципом сучасної ефективної освіти. Саме неперервна освіта може забезпечити гармонійний розвиток кожної

особистості, спонукати кожну людину до свідомого підвищення рівня її знань. Навчання впродовж усього життя можна широко трактувати як навчання, яке є гнучким, різноманітним і доступним у різний час у різних місцях. Одним з чотирьох «стовпів» навчання для майбутнього визнається *«навчання, як дізнаватися – вдосконалення навчальних технік, а не набуття систематизованих знань»* (Даниленко, 2914: 5).

З огляду на наявні ключові положення концепції неперервної освіти, освіти впродовж життя, спираючись на запропонований перелік необхідних базових компетентностей, визначаємо *навчальний компонент структури ПОКК як комплекс умінь та навичок самостійно здобувати, швидко осмислювати, критично оцінювати професійно важливу інформацію, а також здібностей до самооцінки та здатності до самостійного навчання, що дозволятиме курсантам/студентам продовжувати навчання в академічному і професійному середовищі як під час навчання у ВНЗ, так і після отримання диплома про вищу освіту.* Цей компонент передбачає свідомий підхід до навчального процесу та індивідуальних потреб, пошук можливостей і долання перешкод, щоб навчатись успішно. Це збереження, обробка та засвоєння нових знань, формування навичок, а також пошук довідкових засобів і користування ними для того, щоб, спираючись на попередні знання та життєвий досвід, застосувати знання і вміння в різних життєвих ситуаціях: удома, на роботі, в освіті, у практичному навчанні (Даниленко, 2914: 35). Тобто під час формування навчального компонента комунікативної компетенції іноземна мова розглядається як певний інструмент, який мовець використовує для здійснення тих чи інших функцій і, таким чином, має стосунок до розвитку всіх інших компетенцій мовця. Саме за допомогою мови курсанти/студенти виконують безліч завдань у процесі навчання. У такий спосіб навчальний компонент структури комунікативної компетенції допомагає розвивати інші її складники.

Для того щоб навчити курсантів/студентів навчатися і після закінчення ВНЗ, тобто забезпечити їх навичками, необхідними для навчання впродовж життя, та сформуванню навчальний компонент їхньої комунікативної компетенції, вважаємо за необхідне приділяти значну увагу такому виду навчальної діяльності, як самостійна робота. Цей різновид роботи дозволяє розширити навчальні можливості студентів, здійснити вибір і організацію індивідуальної траєкторії навчання, яка відбувається в контексті розвитку самостій-

ного критичного і творчого мислення. Метою самостійної роботи є послідовне формування у студента самостійності як риси характеру, отримання і закріплення не лише знань, а і способів діяльності, що відіграє суттєву роль у підготовці та становленні сучасного фахівця вищої кваліфікації. Питання активізації самоосвіти і саморозвитку студентів є нині вкрай важливими та посідають одне з чільних місць серед гострих проблем сучасного навчально-виховного процесу у вищій школі. Про це йдеться в «Концепції національного виховання» (1994), «Концепції громадянського виховання особистості» (2000), Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті (2001), Законі України «Про вищу освіту» (2002), Програмі з англійської мови для професійного спілкування (2005) та інших державних документах. Відповідно до цих документів завдання сьогодення полягає у формуванні активної особистості, здатної творчо підходити до розв'язання складних професійних питань, брати на себе відповідальність, такої, яка прагне постійно саморозвиватися і максимально реалізувати свій внутрішній потенціал.

Вивчивши науково-теоретичні джерела, а також проаналізувавши базові принципи комунікативного підходу до навчання іноземної мови професійного спрямування (який вважаємо ключовим методологічним підходом до формування ПОКК майбутніх фахівців морської галузі) та врахувавши рекомендації щодо мовної підготовки майбутніх моряків, викладених у Модельному Курсі 3.17 (ІМО Model Course 3.17), стверджуємо, що формування навчального компонента ПОКК майбутніх фахівців морської галузі має відбуватися у двох ключових аспектах: *самостійній організації навчальної діяльності та володінні вміннями спільної діяльності.*

Перший аспект зумовлений тим фактом, що комунікативний підхід є, по суті, студенто-центрованим підходом до навчання (student-centered approach), тобто необхідною умовою визнається навчання через активне залучення курсантів/студентів до процесу навчання. Викладачі забезпечують курсантам/студентам допомогу, заохочення, керівництво тощо, але головна відповідальність за прогрес навчальної діяльності має покладатися на курсанта/студента, якого необхідно навчити усвідомлювати та нести цю відповідальність. За результатами досліджень люди, які успішно вивчають мови, мають розвинене усвідомлення власних навчальних стилів та преференцій, що уможливорює розвиток їхніх сильних навичок та подолання слабкостей (ІМО Model Course,

2009: 208). Викладачі можуть допомагати курсантам/студентам усвідомити своє навчання шляхом розвитку рефлексійних здібностей до контролю та оцінювання власної діяльності, уміння передбачати її можливі наслідки; пошуку й усунення причин, що викликають труднощі; аналізу власних досягнень; усвідомленого визначення сфери своїх інтересів і можливостей тощо. Одним з ефективних способів самостійної організації навчальної діяльності курсантів/студентів можуть стати Індивідуальні навчальні плани, організовані у вигляді папки або портфоліо, які дозволять більш об'єктивно оцінити прогрес кожного окремого курсанта/студента. Важливо, щоб цей план включав довгострокові цілі курсанта/студента (у рамках визначеного програмою змісту дисципліни), які виражені у форматі переліку мовного матеріалу або комунікативних умінь, які курсант/студент хоче вивчити та/або поліпшити до завершення курсу. Після визначення довгострокових цілей важливо скласти покроковий план їх досягнення: деталізовані очікувані досягнення з приблизними строками їх реалізації. При цьому важливо звертати увагу та вносити до плану не лише цілі, а й нотувати будь-які досягнення та прогрес розвитку комунікативних умінь, аналізувати можливі причини невдач з метою корегування плану та поліпшення навичок навчальної компетенції. Викладачу необхідно проявляти зацікавленість у процесі самостійної навчальної діяльності курсантів/студентів, допомагати з плануванням та/або подоланням труднощів, підтримувати необхідну позитивну мотивацію.

Звісно, що з перших днів навчання у морському ВНЗ курсанти/студенти не можуть проявити повною мірою достатній рівень самостійності в навчанні, адже професійна специфіка є для них новою, ще відсутній досвід та не зовсім сформовані необхідні навички. Тому перехід до самостійної організації навчання має відбуватися поступово, протягом усього навчання, починаючи з невеличких завдань (за принципом методу Task-based learning) і переходячи до більших за обсягом самостійності проєктів.

Другий аспект формування навчального компонента ПОКК – володіння уміннями спільної діяльності – передбачає, зокрема, узгодження і координацію діяльності з іншими учасниками комунікативної взаємодії; об'єктивне оцінювання власного внеску у розв'язання колективних завдань, урахування особливостей різних видів рольової поведінки (наприклад, «колега» – «колега», «керівник» – «підлеглий») тощо. Такий обмін думками та ідеями, спрямованими на

розв'язання певної професійної проблемної ситуації або виконання професійного завдання, дає можливість критично оцінювати свої та чужі пропозиції, усвідомлювати слабкі та сильні сторони кожної з них, навчатися нового у процесі пошуку рішення. Тобто йдеться про реалізацію принципу взаємонавчання (peer teaching), коли курсанти/студенти вчать одного від одного. Під час такого спільного виконання завдань курсантам/студентам необхідно активно спілкуватися один з одним з метою вироблення спільної стратегії та прийняття рішень, а значить, відбувається розвиток їхніх комунікативних умінь та впевненості, а також і поліпшення самих мовних знань (ІМО Model Course, 2009: 206). Таким чином відбувається реалізація ще одного важливого принципу комунікативного підходу – вивчення іноземної мови за допомогою іноземної мови. Цей принцип ґрунтується на припущенні, що так само, як людина, яка опинилась у іноземномовному середовищі, за кордоном, мимовільно «вбирає у себе» («pick up» у термінології Модельного курсу (ІМО Model Course, 2009: 210) певну кількість мовного матеріалу, так само і студенти, спілкуючись один з одним «вбирають у себе» мовний матеріал. Навіть не знаючи певних лексичних одиниць, за таких умов можливе їх розуміння з контексту або з графіків, схем, малюнків, діаграм тощо, які супроводжують виконання завдання. Головне завдання викладача в організації спільної діяльності – стежити за тим, аби курсанти/студенти користувалися англійською мовою для його виконання, адже лише так у разі повного «занурення» курсантів/студентів у мовне середовище можна навчити їх не лише розмовляти, а й думати англійською.

Ефективними у методичному плані для формування навчального компонента ПОКК майбутніх моряків вважаємо стратегії активного навчання, такі як робота з кейсами, глибинне навчання, змішане навчання, дослідницьке навчання.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи все зазначене вище, вважаємо, що навчальний компонент структури ПОКК забезпечує оволодіння курсантами елементарними навичками роботи з навчальними та довідковими матеріалами, що дозволять самостійно здобувати, швидко осмислювати та критично оцінювати інформацію, стануть основою ефективного і самостійного вивчення мов упродовж усього життя. Як результат у курсантів/студентів буде сформовано такий рівень професійної освіти, професійної гнучкості та мобільності, який уможливить їх адаптування до мінливих умов і змісту професійної діяльності та створення умов для

успішної самореалізації особистості. Хоча навчальний компонент визначається нами як периферійний, необхідно зазначити, що він усе ж таки є частиною цілісної системи і, як наслідок, є тісно пов'язаним з іншими компонентами ПОКК (як ядерними, так і іншими периферійними). А отже, їх не можна формувати та розвивати ізольовано один від одного, а скоріше,

необхідно використовувати знання, уміння та навички з однієї сфери комунікативної взаємодії задля формування та розвитку знань, умінь та навичок в іншій, таким чином збагачуючи та розширюючи комплекс комунікативних умінь на навичок і розвиваючи здатність курсантів/студентів до ефективної іншомовної професійно орієнтованої комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гришкова Р. О. Педагогічні засади формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 446 арк.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за наук. ред.: С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Мороз О. Л. Стратегічний компонент професійно орієнтованої комунікативної компетенції фахівців морської галузі. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реальність та перспективи*. Київ, 2020. Вип. 75. Том 1. С. 146–150.
4. Мороз О. Л., Бондаренко В. В. Когнітивний компонент професійно орієнтованої комунікативної компетенції майбутніх фахівців морської галузі. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Вип. 1(34). 2020. С. 161–166.
5. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби у системі неперервної професійної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Дніпропетровськ, 2010. 560 с.
6. Проект Державного освітнього стандарту з іноземної мови / за ред.: С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 1998. 32 с.
7. Секрет І. В. Теоретичні та методичні основи формування іншомовної професійної компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів в умовах дистанційної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2012. 552 арк.
8. Смелікова В. Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон, 2017. 305 арк.
9. Стандарти громадсько-активної школи: навчання впродовж усього життя : навчальний посібник. / за заг. ред. Л. І. Даниленко. Київ : Плеяди, 2014. 64 с.
10. IMO Model Course 3.17. Maritime English. London : International Maritime Organization (IMO), 2009. 138 p.

REFERENCES

1. Hryshkova R. Pedagogical grounds of foreign sociocultural competency formation of non-philological students in the process of professional training [Pedagogical grounds of foreign sociocultural competency formation of non-philological students in the process of professional training]. *Doctor's Thesis*. Kyiv, 2007. 446 p. [in Ukrainian].
2. Zahalnoieuropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment]. Kyiv: Lenvit, 2003. 273 p. [in Ukrainian].
3. Moroz O. L. Stratehichnyi komponent profesiino oriientovanoi komunikativnoi kompetentsii fakhivtsiv morskoi haluzi [The strategic component of professionally-oriented communicative competency of seafarers]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Kyiv, 2020. Vol. 75. T. 1. Pp. 146–150 [in Ukrainian].
4. Moroz O. L., Bondarenko V. V. Kognitivnyi komponent profesiino oriientovanoi komunikativnoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv morskoi haluzi [The cognitive component of professionally-oriented communicative competency of seafarers]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky. Zaporizhzhia*, 2020. Vol. 1(34). Pp. 161–166 [in Ukrainian].
5. Pavlenko O. O. Formuvannia komunikativnoi kompetentsii fakhivtsiv mytnoi sluzhby v systemi neperervnoi profesiinoi osvity [Communicative Competency Formation of Future Custom Service Specialists in the Framework of Continuous Professional Education]. *Doctor's Thesis*. Dnipropetrovsk, 2010. 560 p. [in Ukrainian].
6. Proekt Derzhavnogo osvithnoho standartu z inozemnoi movy [The national project of the educational standard in foreign language]. Kyiv: Lenvit, 1998. 32 p. [in Ukrainian].
7. Sekret I. V. Teoretichni ta metodychni osnovy formuvannia inshomovnoi profesiinoi kompetentnosti studentiv vyshchikh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv v umovakh dystantsiinoi osvity [Theoretical and methodological basis of foreign language professional competency formation of the higher educational establishments students in terms of distant learning]. *Doctor's Thesis*. Kyiv, 2012. 552 p. [in Ukrainian].
8. Smelikova V. Pidhotovka maibutnikh sudnovodiiv do profesiino oriientovanooho spilkuvannia zasobamy keis-tekhnologii [Future seafarers' training to professionally-oriented communication by means of case-study]. *PhD Thesis*. Kherson, 2017. 305 p. [in Ukrainian].
9. Standarty hromadsko-aktyvnoi shkoly: navchannia vprodovzh usoho zhyttia [The standards of socially-active school: life-long learning]. Kyiv: Pleiady, 2014. 64 p.
10. IMO Model Course 3.17. Maritime English. London: International Maritime Organization (IMO), 2009. 138 p.